

Lokal yrkesfagskultur og ulikhet i fortellinger om ungdoms utdanningsvalg – et stedssensitivt blikk på Oslo og Rogaland

Kristinn Hegna¹

Førsteamanuensis, Institutt for pedagogikk, Universitetet i Oslo

Kaja Reegård

Forsker II, NIFU

Copyright the authors

Peer-reviewed article; received 28 February 2019; accepted 29 August 2019

Abstract

The literature on vocational educational aspirations typically lacks a conception of space, place and local employment opportunities. This article compares two locations in Norway, that is, the capital Oslo, characterised by knowledge-intensive industries, and a rural district in Rogaland, characterised by manufacturing and oil-related industries, to illuminate how aspirations, class and location intersects. In Oslo, there is a lack of available apprenticeships, a strong east-west segregation regarding enrolment to vocational education and training, and few schools provide vocational programs. In contrast, Rogaland has a firmly established vocational culture, and large shares of youth opt for vocational educations following ten years of compulsory schooling. Drawing on interviews with young people in Oslo and Rogaland, the case-comparative analysis illustrates how these two locations are (re)producing very different educational logics, directing youth either away from or towards vocational education. The article aims to contribute to understandings of educational aspirations by advocating place-sensitivity in the complex ways that social inequality in education is shaped, maintained and reinforced.

Keywords: educational aspirations; vocational education; place sensitivity; place; youth

Innledning

I denne artikkelen sammenligner vi fortellinger fra ungdom på yrkesfaglige studieretninger fra Oslo og et mindre sted i Rogaland – to svært ulike steder i Norge – for å gi et bidrag til å kunne forstå hvordan lokale utdanningskulturer og lokale arbeidsmarkeder bidrar til unges aspirasjoner, utdanningsvalg og fagopplæringsløp på ulike måter. Målet med denne case-komparative analysen er å få fram – gjennom et

---

¹ Corresponding author: kristinn.hegna@iped.uio.no

stedssensitivt blikk – kompleksiteten i måtene sosial ulikhet i utdanning skapes, opprettholdes og forsterkes.

I overført betydning brukes ofte «utdanningshorisont» (inspirert av Hodkinson & Sparkes, 1997) som et bilde på hva ungdom overskuer i forbindelse med valget av videregående utdanning; hvilke alternativer ser de, hvilke sider ved utdanning legger de vekt på, hvilken bredde av yrker og utdanninger vurderer de, og hvor langt framover ser de? Sjelden er det bokstavelig talt den stedlige, geografiske horisonten som tematiseres når det gjelder utdanningsvalg, utvikling av utdannings- og yrkesaspirasjoner og valg om å fortsette eller slutte i utdanning. Vårt spørsmål er likevel om ikke det lokale rommet og det stedet ungdom vokser opp, har sine erfaringer fra og føler tilhørighet til kan spille en rolle i utviklingen av aspirasjoner, yrkes- og utdanningsvalg og fullføring av utdanning.

De to stedene vi undersøker representerer hver sine utdanningslogikker. Det ene stedet er storbyen Oslo, hvor bare 22 prosent av elevene på 10. trinn valgte yrkesfaglige studieretninger i 2016 (Utdanningsdirektoratet, 2017). Oslo er kjennetegnet av et internasjonalt og kunnskapsintensivt arbeidsmarked, noe som kan påvirke attraktiviteten til fagopplæring i negativ retning. Gjennom vår analyse viser vi at oppvekstmiljøet har betydning for hvordan ungdommene tenker om yrkesfag, hvorfor de velger det, og hva som er utfordringene for å fullføre.

I kontrast har vi et tettsted i Rogaland, der mer enn halvparten av ungdommene søker seg til yrkesfag. Det lokale arbeidsmarkedet er preget av store industribedrifter og tett kontakt mellom bedrifter, skoler og ungdommene. Oppvekstmiljøet på dette stedet spiller en ganske annen rolle for ungdommenes valg av yrkesfag.

Stedlige logikker for utdanningsvalg blir eksemplifisert gjennom ungdom som enten er rettet mot, eller vekk fra, yrkesfag. I begge kontekstene er stedets karakter og sosial klasse vevet sammen slik at lokale logikker knyttet til utdanning og yrke ikke kan tenkes uavhengig av dette. I neste avsnitt presenterer vi ulike perspektiver på betydningen av rom og sted i utdannings- og ungdomsforskning og tidligere forskning, før vi beskriver de to ulike kontekstene – Oslo og Rogaland. Analysedelen er delt i to hoveddeler. Først beskrives og analyseres henholdsvis Oslo og Rogaland som strukturell kontekst for de yrkes- og utdanningsvalgene ungdommene har gjort. Deretter analyserer vi lokale praksiser og de stedlige selvforståelser og identitetene som vi finner i intervjumaterialet.

Perspektiver på betydningen av rom og sted i utdannings- og ungdomsforskning

Utgangspunktet for artikkelen er et perspektiv på sted som sosialt konstruert gjennom sosial praksis og meningskonstruksjon i hverdagslivet (jfr Massey, 2013). Slik Lefebvre og Nicholson-Smith (1991) påpeker, er våre fysiske omgivelser påvirket av strukturelle prosesser i verdensøkonomien eller utviklingen i handel og arbeidsliv. Slike strukturelle prosesser skaper lokaliteter og fysiske rom som reflekterer senmoderne strømninger og økonomiske forskjeller, ved at disse gis materielle manifestasjoner. Ungdom er mer lokalt

forbundet gjennom sin oppvekst, venner og skolegang enn voksne, men også for dem påvirkes deres tilværelse av slike makroprosesser.

Den teoretiske modellen som danner utgangspunktet for analysen følger denne bevegelsen fra makronivå til mikronivå (se figur 1). For det første vil vi identifisere (1) globale endringsprosesser som nedfeller seg i (2) lokale strukturelle forhold og (3) materielle manifestasjoner. Dette gjør vi i den første delen av analysen. For det andre vil vi undersøke hvordan disse sidene ved «space» (det geografiske rommet) former (4) lokal praksis og (5) individuelle liv, identiteter og selvforståelse. Dette er «place» (det lokale stedet) slik det er gitt mening gjennom unges hverdagsprosjekter og livsverden. Gjennom analysene av lokale praksiser og lokale selvforståelser viser vi hvordan hvert av stedene på ulike måter utgjør en lokal utdannings- og yrkesvalgkontekst som gjenspeiles i ungdommenes fortellinger.

Artikkelen hører dermed hjemme i den forskningstradisjonen som er opptatt av «hva stedet gjør med folk» (Berg, 2007). Steder er på ulikt vis knyttet for eksempel til moralske vurderinger, symbolske grenser og sentimentale bånd, og slikt meningsinnhold bidrar samtidig til å definere sosiale grenser i befolkningen, og å opprettholde, reflektere og styrke sosiale forskjeller og hierarkier av mening. Slik sett blir stedet det romlige uttrykket for sosial praksis og strukturer, normer og verdier, makt og ulikhet, forskjell og distinksjoner, som samtidig danner rammen for unge menneskers oppvekst og identitetsdanning.

Disse perspektivene på rom og sted anlegges mot en bred forståelse av unges utdanningsvalg på den ene siden, og hvordan utdanningssystemets innretning og deres klassebakgrunn strukturerer disse valgene på den andre siden. Mer konkret innebærer det en sensitivitet for unges kvaler med å fatte det som for 10. klassinger oppleves som det store livsvalget – valg av videregående utdanningsprogram. Samtidig er disse valgene tungt klasset (og kjønnnet). Et mål med artikkelen er å vise hvordan disse aspektene veves sammen med forståelser av stedets betydning, og hvordan det i neste omgang bidrar til at valget av en yrkesfaglig utdanning ser så forskjellig ut, avhengig av hvilken lokal kontekst ungdommene befinner seg i.

Figur 1: Påvirkningskjede fra globale endringer til individuelle liv knyttet til sted og rom

Tidligere forskning

Forskning på sted, aspirasjoner og utdanningsvalg blant unge har ofte sirklet om to beslektede tematikker. På den ene siden finnes forskning som har vært opptatt av hvordan det lokale oppvekststedet primært representerer strukturelle begrensninger for valg og muligheter. I forlengelsen av Roberts (1968) klassiske studie av unge arbeidsløse, bidrar en slik forskning på mangelen av lokale arbeidsmarkedsmuligheter og på ressursvake nabolag til et fokus på hvordan unges aspirasjoner og valgmuligheter begrenses. Furlong og Cartmel (2007) hevdet imidlertid i sin studie av 13-åringers aspirasjoner i britiske arbeiderklassestrøk, at det ikke primært var de lokale arbeidsmarkedene som formet deres aspirasjoner, men snarere den sosio-økonomiske familiebakgrunnen. I denne gruppen med studier finner vi også enkelte studier av nabolageffekter på utdanningsvalg, som ifølge Kintrea og medforfattere ofte bygger på ideen om at sosialiseringprosesser innenfor svakerestilte nabolag, «disadvantaged neighbourhoods», bidrar til at unges tankesett blir begrensende og negative (Kintrea, St Clair, & Houston, 2015, s. 679).

Den andre gruppen studier tar et lignende problemfokuset utgangspunkt, men har i større grad dreiet seg om mobilitet og tendensen til å flytte fra griseværdte og rurale strøk til mer urbane områder med større muligheter for utdanning og arbeid. Her blir mangelen på muligheter snudd til aspirasjoner om noe annet og bedre andre steder. Evans omtaler dette som å «manipulere sine geografiske kontekster» (2016, s. 514) – hvor aspirasjonene primært handler om å reise og forlate, og å finne nye geografiske kontekster for de aspirasjonene man har. Det er imidlertid ikke tilfeldig hvem som opparbeider denne

kapasiteten til å «overskride rommet» – den henger sammen med sosiale og økonomiske ressurser (Evans, 2016). Beslektet med dette perspektivet er også studier som fokuserer på overganger i ungdomstida, «youth transitions» (Evans, 2017). Denne forskningen fokuserer sterkere på de ulike overgangene i unges livsløp – mellom utdanningstyper eller ut i arbeid – og påviser hvordan slike prosesser i stor grad er formet både av sosio-økonomisk bakgrunn og mulighetene på stedet de vokser opp (se for eksempel Ball, Maguire, & Macrae, 2000).

En tredje gruppe forskning ser ikke bort fra nabolagets og stedets klart strukturerte og ofte begrensede virkninger på unges livssjanser, men kombinerer dette med det vi kan betegne som et mer «produktivt» perspektiv. De spør; på hvilken måte *skaper* nabolaget eller det sosiale rommet aspirasjoner og utdanningsvalg? Kintrea, St Clair og Houston (2015) påpekte for eksempel at selv unge som bodde i svakerestilte nabolag, hadde høye aspirasjoner, betraktet nabolaget sitt som godt og oppfattet det som et godt utgangspunkt for sitt eget liv. De konkluderte med at «the neighbourhood does not appear to exert a negative influence» på de lokalt situerte aspirasjonene og oppfatninger av mobilitet som de studerte i prosjektet. En slik stedssensitiv tilnærming preger også Thompson, Russel og Simmons' (2014) studie av ungdom utenfor skole og arbeidsliv. De viser hvordan de tre dimensjonene i stedsanalysen til Lefebvre, det utformede, det oppfattede og det levde rom, virker sammen i ungdommenes kamp for subjektivitet og handlekraft – det vil si for å sitte i førersetet når de skaper sin vei i livet. Disse studienes fokus på navigering, subjektivitet, mening og intensjoner viser hvordan det å ta utgangspunkt i ungdommenes egne forståelses- og mulighetshorisonter åpner for andre innsikter i hvordan sted og rom bidrar til å forme aspirasjoner og utdanningsvalg.

Dette skiftet tilsvarer kanskje den endringen i norsk sosial- og kulturgeografi fra velferdsperspektiver til perspektiver på identitet, forskjell og makt som Berg (2007) beskriver i en oppsummerende artikkel. Berg beskriver denne endringen som et skifte fra spørsmål om strukturell ulikhet, rettferdighet og sosial reproduksjon, til spørsmål der hverdagsliv, sosiale relasjoner, erfaring, mening og identitet står sentralt. Norske eksempler på det siste er Hansens (2004) studie av ungdoms forhold til sted når de vokser opp i et geografisk område med en hjørnestensbedrift, og Fossos (2004) studie av ungdoms forhold til sted og stedlige myter som opphav til identitet og ønsker om mobilitet. Også Paulgaards (2002, 2008) studie av ungdom i Barentsregionen fokuserer på identitet. Hun viser hvordan ungdom i rurale strøk i nord ikke er upåvirket av globale endringer og modernisering. Formell utdanning har også der fått økt betydning for å få arbeid i tradisjonelle næringer, og den territorielle identiteten tvinger ikke lenger ungdom til å flytte for å være «moderne» (Paulgaard, 2002). Disse steds-sensitive perspektivene på hverdagsliv og lokale forhold er også sentrale i denne artikkelen.

Metode, data og analyse

For å studere hvordan stedlige logikker for utdanningsvalg virker ulikt inn på unges valg av yrkesfag, har vi valgt et case-komparativt design. Det innebærer at de to kontekstene, Oslo og Rogaland, langt på vei representerer det Flyvbjerg (2006) beskriver både som ekstreme case og case med maksimum variasjon (most different cases). Det første beskriver at både Oslo og Rogaland skiller seg ut fra landsgjennomsnittet med hensyn til andel ungdom som velger yrkesfaglige utdanningsprogram over studieforberedende; i Oslo er den særlig lav og i Rogaland spesielt høy. Dermed er disse to stedene også case som representerer maksimum variasjon seg imellom.

Analysene er basert på to ulike datasett. Det ene datasettet² består av intervjuer med ungdom på slutten av Vg2 ved to skoler i Rogaland i rurale strøk, samlet inn før 2015. I analysene vil informantene fra dette materialet bli omtalt som *Rogaland-elevene*. I artikkelen vil vi fokusere på elever på industriteknologi (Vg2-nivå), da vi fant at dette programområdet var sterkere strukturert etter stedlige logikker enn de to øvrige. Datainnsamlingen hadde karakter av skolebesøk. Det vil si at forskerteamet besøkte skoler, og intervjuet en rekke aktører; rektor, avdelingsledere, lærere og elever. Vi vil her fokusere på elevintervjuene. Kontaktlærer ble spurt om å plukke ut inntil åtte elever for intervju som ideelt sett gjenspeilte klassens mestringsnivå og opplæringsinteresser. Hovedtemaene i elevintervjuene var begrunnelser for valg av utdanningsprogram på Vg1, overgangen fra Vg1 til Vg2, trivsel, læringsmiljø, utvikling av faglige interesser, relasjon til lærere og opplevelse av prosjekt til fordypning (PTF, nå yrkesfaglig fordypning), samt planer for den forestående høsten og tanker om hva som ventet dem. Til sammen ble 15 elever på industriteknologi intervjuet i Rogaland. De individuelle elevintervjuene ble gjennomført på separate grupperom på skolen, og varte i snitt i 30 minutter.

Det andre datasettet utgjøres av skolebiografi-intervjuer med unge voksne i 20-22 års alderen som har fulgt yrkesfaglige studieretninger i Oslo. Informantene ble intervjuet i forbindelse med prosjektet Safety-VET³ i perioden 2013-2014. Informantene ble rekruttert på bakgrunn av sin deltagelse i NOVAs longitudinelle survey av Oslo ungdom LUNO, eller via opplæringskontorene. Felles for dem er at de har klart overgangen til lærlingeløp eller har fullført med fagbrev eller studiekompetanse⁴. Av de 31 informantene i prosjektet ble de 22 som hadde vokst opp i Oslo valgt ut for denne studien; 10 gutter og

² Dataene er en del av prosjektet *Kvalitet i fag- og yrkesopplæringen* (2012-2015), finansiert av Utdanningsdirektoratet (Høst, 2015). Prosjektet ble gjennomført som et samarbeid mellom NIFU (prosjektledelse), Fafo, Universitetet i Bergen og Høgskolen i Oslo og Akershus. Prosjektet som helhet dekket fylkene Telemark og Nord-Trøndelag i tillegg til Rogaland, og programområdene (Vg2-nivå) klima-, energi- og miljøteknikk; industriteknologi; og salg, service og sikkerhet.

³ Safety-VET: Kvalifikasjon og sosial inkludering i yrkesfaglige studieretninger. Norges forskningsråd, FINNUT 2011-2016. (Har du en referanse til dette?)

⁴ En av elevene gikk rett fra Vg2 til påbygg. To tok påbygg først, og gikk deretter over i lærlingeløp, tre søkte lærlingplass, men fikk ikke plass eller trivdes ikke og sluttet. Av disse har to tatt påbygg, mens den tredje er hjemme med barn. To er fortsatt i lærlingeløp og planlegger fagbrev og deretter påbygg, mens en tredje har tatt fagbrev. Generelt begynner bare ¼ i lærlingeløp fra yrkesfaglige studieretninger.

12 jenter. To av guttene og to av jentene hadde vokst opp på Oslo Vest, resten (18) i Groruddalen eller helt sør i Oslo (Søndre Nordstrand). På intervjutidspunktet gikk de eller hadde gått på utdanningsprogrammene⁵ bygg- og anleggsteknikk, elektrofag, helse- og oppvekstfag, samt design og håndverk. Elever fra de tre første utdanningsprogrammene vil inkluderes i analysen (10 gutter og 7 jenter).

Intervjuene med disse unge var lagt opp som et skolebiografisk intervju med særlig vekt på overgangene i utdanningssystemet og motivasjon for valg av utdanning, med en semi-strukturert intervjuguide som fulgte den enkeltes historie fra første skoledag i barneskolen. I analysene vil informantene fra dette materialet bli omtalt som *Oslo-elevene*.

Globale strømninger, strukturelle og materielle manifestasjoner i Oslo og Rogaland

De to geografiske områdene vi kontrasterer er altså Norges hovedstad, Oslo, og et mindre sted sør i Rogaland, Norges fjerde største fylke i innbyggertall. Disse to geografiske områdene er i ulik grad preget av globale hovedstrømninger som de-industrialisering, globalisering av arbeidsmarkedet, finanskrisen og økt vekt på teoretisk og høyere utdanning.

Oslo er Norges største by, og byen har en stolt industrihistorie med tidlig produksjon av tekstiler, maskinverksteder og matproduksjon langs Akerselva, og senere verftsindustri og skipsfart ved fjorden og annen industri nord-østover oppover Groruddalen. I 1986 åpnet kjøpesenteret og alle utestedene på Aker Brygge i Oslos nedlagte verftshaller, og markerte dermed at industrialderen var over. Andelen industriarbeidere blant Oslos sysselsatte er redusert fra 13 prosent i 1970 til bare 4,4 prosent i 2006, og de tre største enkeltnæringene i byen er isteden omsetning og drift av fast eiendom, kunstnerisk virksomhet og underholdning, og helsetjenester (Oslo kommune, 2017).

Byggebransjen i Oslo er preget av globale endringer; de-industrialisering og et globaliserte marked av ufaglært arbeidskraft i byggenæringen (Brekke, Røed, & Schøne, 2013) ofte med utenlands statsborgerskap, særlig fra Øst-Europa (Haakestad & Friberg, 2017). Som en følge av delingen av Oslo i et velstående vest og et mer arbeiderklasse- og innvandrerpreget øst (Ljunggren, 2017) og lokaliseringen av industri til Groruddalen, er også Oslos yrkesfagutdanninger plassert på Oslos østkant. Samlet sett beskriver dette et lokalt arbeidsmarked som i liten grad inkluderer foreldregenerasjonen til Oslos ungdommer, og heller ikke fremstår som en attraktiv arbeidsplass for de unge.

Rogalandsstedet på den annen side, har fortsatt stor andel arbeidsplasser i industri og håndverk. Her finnes tre primære næringsveier: oljeindustri, mekanisk og metallurgisk

---

⁵ Kunnskapsløftet ble innført akkurat i tidsrommet mellom Oslo-elevenes og Rogalandselevenes skolegang på videregående skole. For enkelhets skyld benyttes her benevnelsene på utdanningsprogrammene slik de var under Kunnskapsløftet (fra 2006).

industri samt betydelig jordbruk. Stavanger er den norske oljehovedstaden, Haugesund er fylkets største handelsby, og i Sauda ligger en rekke kraftselskaper. Spesielt fram mot 2014 gikk næringslivet i Rogaland bedre enn landsgjennomsnittet, delvis fordi industrien her i stor grad har klart omstillingen til mer kunnskapskrevende industri gjennom oljenæringen. Fram til finanskrisen i 2015 klarte altså det lokale arbeidsmarkedet i Rogaland i stor grad å tilpasse seg de globale strømningene.

En annen global kraft er det allmenne kravet om høyere utdanning; en synkende interesse for yrkesfaglige utdanninger fremstår som gjeldende i hele Europa. I Oslo er befolkningsandelen med høyere utdanning langt høyere enn i resten av landet (48 mot 31 prosent i 2014), og i ungdomsundersøkelser er andelen med foreldre med høyere utdanning 76 prosent (Bakken, 2018). Rogaland ligger derimot på landsgjennomsnittet (32 prosent i 2017) selv om andelen har økt jevnt siden 2000 (SSB, 2018a).

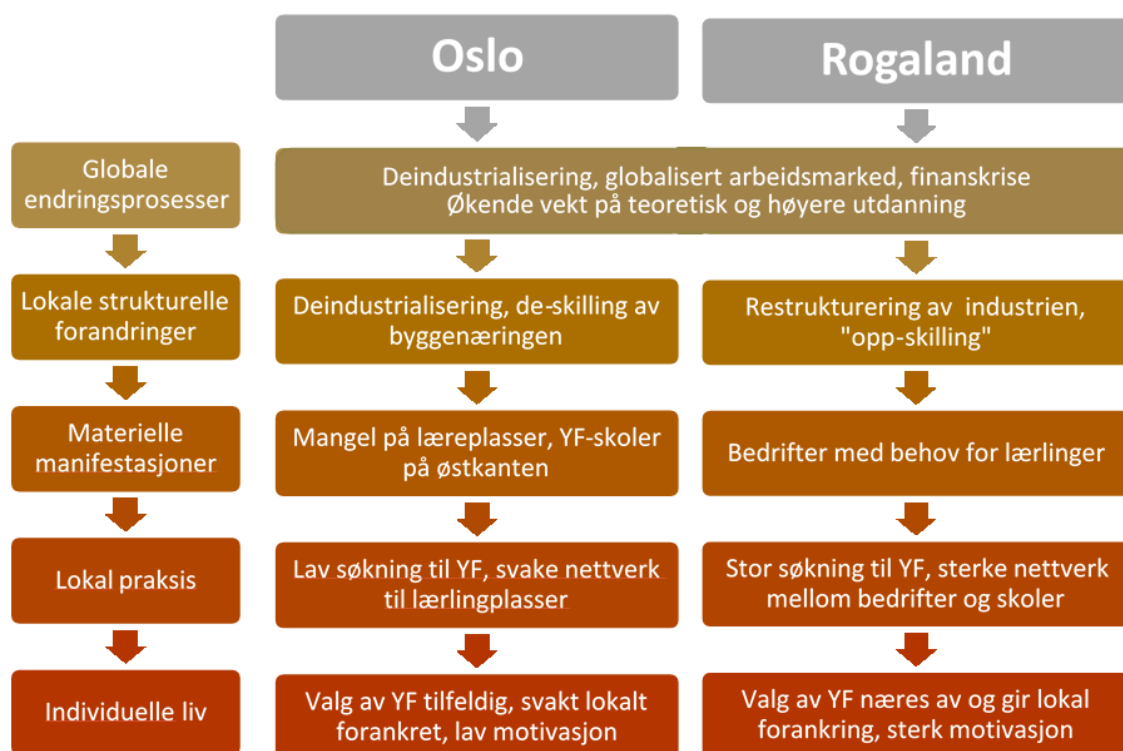
Utdanningsnivået i Rogaland kjennetegnes av at menn oftere enn menn i resten av landet har videregående opplæring som høyeste fullførte utdanning. Rogaland har også jevnt over en høyere andel elever på yrkesfag Vg1 enn landet totalt sett. Landssnittet for skoleåret 2017/18 var 47,2 prosent, mens andelen for Rogaland var 51,9 prosent (Rogaland fylkeskommune, 2019). I Oslo er det motsatt; nesten 8 av 10 elever valgte å begynne på studiespesialiserende programmer i 2015. Bare 7,1 prosent av Oslo-elevene søkte seg til typisk gutte-dominerte håndverks- og industrifag, mens det tilsvarende tallet for Rogaland det året var 19,7 prosent (SSB, 2018b).

De strukturelle endringene er globale, men gir altså ulikt avtrykk i Oslo og i Rogaland. I Oslo kjennetegnes det lokale arbeidsmarkedet for yrkesfagelever av de-industrialisering, «de-skilling» i bygge- og håndverksindustri, oppløsning av arbeidskulturer og deregulering i byggebransjen, samtidig som en stadig økende befolkningsandel med høyere utdanning styrker Oslo som «a schooled society» (Baker, 2011) med sin verdsetting av teoretisk kunnskap og ikke-manuelt arbeid. I denne konteksten velger ungdom i Oslo *bort* de tradisjonelle yrkesfagene, det er få kilder til direkte erfaring med yrkesfagene og de potensielle kildene til kulturelle fortolkninger, ideer, idealer og narrativer om yrkesfagene er enten svekket (de positive) eller i sterkt overtall (de negative). I Rogaland har industrien klart omstillingen til mer kunnskapsintensiv produksjon, industrien og byggebransjen har vind i seilene, og utdanningssamfunnets krav fremstår ikke som like klart i motsetning til den mer tradisjonelle produksjonsindustrien. En stor andel av befolkningen er sysselsatt i de delene av arbeidsmarkedet som er tilgjengelig for yrkesfagutdannede unge.

Slik har de globale strømningene vi først identifiserte, gitt seg utslag i ulike lokale svar og ulike materielle manifestasjoner på de to stedene. I den videre analysen skal vi undersøke om vi gjennom intervjuene med ungdommer kan forstå mer om hvordan de lokale praksiser og selvforståelser er preget på ulike måter av strukturelle og materielle forhold på stedene i henholdsvis Rogaland og Oslo.

Figur 2: Ulikheter i påvirkningskjeden fra globale endringer til individuelle liv for henholdsvis Rogaland og Oslo

Spor av strukturelle og materielle forhold i lokal praksis Forskjeller i unges utdanningsvalg

De globale og lokale, strukturelle og materielle rammebetingelsene blir forutsetninger for ungdommenes utdannings- og yrkesvalg i Oslo og Rogaland (de tre øverste nivåene i figur 1), med potensiale til å gjenfinnes i ungdommenes egne historier. Sentralt i denne analysen er hvordan stedenes rammebetingelser har henholdsvis en sterkt positiv eller negativ påvirkning på elevenes yrkesfaglige orientering, læringsinteresse og motivasjon, og hvordan dette henger sammen med de impulser og anerkjennelse elevene møter i det daglige fra foreldre, lærere, medelever og andre. Analysen av elevenes fortellinger følger med andre ord modellen med de fem ulike analytiske nivåer skissert innledningsvis. Disse fem nivåene virker sammen, og skaper stedlige logikker som i Rogaland – til stor forskjell fra Oslo – kommer til uttrykk gjennom en yrkesfaglig utdanningskultur.

I analysen av ungdommenes fortellinger er siktemålet å analysere hvordan oppvekststedet opptrer i ungdommenes fortellinger, og hvilken mening det gir til deres yrkes- og utdanningsaspirasjoner og valg, og deres vei gjennom skolen. Innledningsvis beskrev vi Oslo som strukturell kontekst med svak tilstedeværelse av yrkesfaglige utdanninger, og en lav andel av befolkningen er ansatt i faglærte yrker. Blant de intervjuede Oslo-elevne er det også bare fem av 17 som har foreldre som yrkesmessig kan fremstå som faglærte inspirasjonskilder. Bare én bygg- og anleggsteknikk-elev har

en far som er tømrer, tre helse- og oppvekstfag-elever har mødre som er henholdsvis jordmor, vernepleier og lærer. Blant Oslo-elevene er det isteden utbredt at foreldre ikke er faglærte, men for eksempel arbeider som industribaker i storproduksjon, jobber i fabrikk, «tar det han kan få», er ansatt i bemanningsbyrå, jobber i butikk, er vaskehjelp eller ufør. Svært få av Oslo-elevene gir en indikasjon på at yrkesvalget er sterkt påvirket av foreldrene. Den tradisjonelle «fra far til sønn» inspirasjonen som man fortsatt finner i en rekke studier av yrkesvalg og utdanning til yrkesfag andre steder (Vogt, 2013), gjenfinnes ikke som noen kraft som kan bidra til å snu det negative inntrykket av yrkesfagene i Oslo. Isteden kan valg av yrkesfag beskrives som et «negativt valg» der elever som ikke har karakterer som er gode nok til å velge studiespesialiserende «tvinges» til å ta det de kan få; yrkesfag.

Oslo-elevenes manglende inspirasjon fra familiebakgrunnen kan se ut til å ha en sammenheng med foreldrenes landbakgrunn. Av de fem elevene med foreldre med relevant faglært bakgrunn, har fire norsk bakgrunn og en har marokkansk bakgrunn. Blant resten av Oslo-elevene er det to med norsk bakgrunn mens de øvrige åtte har bakgrunn fra Asia eller Afrika (to har ukjent bakgrunn). En fortolkning av dette kan være at elevenes manglende tilknytning til faglært arbeid henger tett sammen med Oslo som en by med en stor befolkning med innvandrerbakgrunn, og hvor innvandrerbakgrunn samtidig henger sammen med klassebakgrunn og utdanningsnivå (Ljunggren, 2017). Dette utgjør en relevant kontekst for Oslo-ungdommenes tanker om yrkesfag og utdanningsvalg. Tidligere analyser av det samme materialet har vist eksempler på at Oslo-ungdom med innvandrerbakgrunn i yrkesfaglige studieretninger, har sterke aspirasjoner om høyere utdanning og får lav støtte til sitt yrkesfaglige utdanningsvalg fra foreldrene (Kindt & Hegna, 2017).

I enkelte av intervjuene med Oslo-elevene kommer det fram en negativ holdning til yrkesfag. Thomas sier om sine medelever på yrkesfag: «Det er smarte folk som kanskje er uten mål i livet, som ikke helt har livsplanen sin i orden enda. De har tatt elektro fordi er du skolelei er det en sånn utbredt oppfatning at, ja, gå på yrkesfag.» Også Simon og Jacob forklarer at «de som sluntrer unna på ungdomsskolen, de må jo gå på noen [utdanningsprogrammer] sånn som byggfag som *har* ganske lave snitt. Du trenger vel ikke generelt å være interessert i det som skjer der» og at medelevene «var jo på 'bygg' fordi de ikke hadde noe annet sted å dra da».

Av intervjuene med Rogalandselevene kommer det derimot tydelig frem at de materielle manifestasjonene, både av industrifagenes veletablerte posisjon og det lokale næringslivet i Rogaland bidrar positivt til ungdommenes yrkes- og utdanningsaspirasjoner. På datainnsamlingstidspunktet holdt oljenæringen en sterk posisjon i norsk økonomi generelt, og i Rogaland spesielt. Dette gjenspeilet seg i de unges narrativer om ønsker for framtiden, og har også blitt beskrevet i tidligere studier (Olsen, Reegård, Seland & Skålholt, 2015). Arbeid på oljeplattform var en drøm for mange av Rogalandselevene. Stian snakket mye og varmt om å jobbe i olja, og beskrev at han hadde «hørt at det er spennende å jobbe ute, bra miljø og høye inntekter. Jeg søkte jo både brønnteknikk

og sånt noe, men det er veldig vanskelig å få jobb har jeg hørt. Etter at du er ferdig med lære».

Utdraget viser attraktiviteten som ligger i offshore-arbeid – som store deler av Stavanger-regionen dreier rundt. Stian valgte brønnteknikk, fordi det et relevant lærefag i oljeindustrien, men erkjenner at veien fram til drømmen er lang – det er høyt karaktersnitt, og det vil innebære at han må flytte fra tettstedet. Hans klassekamerat, Anders, er derimot mer orientert mot en industribedrift i lokalmiljøet:

Intervjuer: Ja, hva kan du tenke deg å bli?

Anders: Jeg kan tenke meg å bli maskiningeniør i firma X. Det er ganske stort selv om det ikke er så kjent her. De har ganske ekstreme verktøy.

Intervjuer: Hva er det som gjør denne jobben attraktiv for deg?

Anders: Der er det egentlig det at det er et sykt stort firma, at det utvikler seg videre. Så det hadde vært kjekt å jobbe der mens det utvikler seg. Det er det jeg har lyst til.

Gjennom Anders' beskrivelse får vi eksempel på hvordan den lokale industrien ikke fremstilles som tradisjonell, utdatert eller nederlagsdømt, men tvert imot beskrives som et internasjonalt, stort firma med «ekstreme verktøy» som fortsatt er i utvikling, og dermed knyttes til den globale moderniseringen. Det er dermed ingen motsetning mellom industri og framtidsrettet utvikling. For Rogaland-elevene handler det ikke kun om hva som er tilgjengelig, oppnåelig og mulig – som et valg av nødvendighet, men i stor grad om hva som er ønskelig og som representerer den (u)oppnåelige drømmen.

Betydning av likhet med jevnaldrende

De materielle manifestasjonene av det lokale arbeidslivets behov for faglært arbeidskraft i Rogaland gir seg utslag i en lokal praksis der valget av yrkesfag beskrives som et positivt valg – i kontrast til flere av fortellingene fra Oslo-elevene. En viktig forklaring på dette er at ungdommene i Rogaland har venner og klassekamerater som også orienterer seg mot det faglærte arbeidsmarkedet. Intervjuet med Ståle i Rogaland eksemplifiserer hvordan valget av yrkesfag er sterkt forankret i Ståles lokale sosiale nettverk.

Intervjuer: Hvordan merker du det på klassemiljøet? Dere er fortsatt gode venner selv om dere skal splittes litt opp og spres?

Ståle: Ja, altså de fleste skal jo til firma Y for de tar jo inn så vanvittig mange lærlinger.

Når majoriteten av elevene i klassen går samme vei, blir valget av yrkesfagutdanning det «normale» valget. Videre viser utdraget fra intervjuet med Stein, som har gått litt inn og ut av utdanningssystemet, hvordan tette relasjoner til venner som har gjort tilsvarende valg også virker motiverende:

Stein: Jeg har mange venner som gikk på Stavanger offshore tekniske skole, de gikk der nå, i fjor, da jeg gikk Vg1 om igjen. De er i lære nå, dette året her, og de forteller om alt de gjør. Da har jeg funnet ut at det er det jeg vil, allikevel. Jeg har ikke fått vite noe noen andre steder. Det er vennene mine som har fortalt det. Så da søkte jeg ut der.

Utdragene illustrerer hvordan klassekamerater og venner i Rogaland var viktige for utdanningsvalget, som en form for sosial kapital i yrkesfagvalget. Vennenes meninger og egne utdanningsvalg bidro også til å skape lokale praksiser i Rogaland-konteksten som samvirker med mulighetene i det lokale arbeidsmarkedet i å skape og opprettholde en sterk fagopplæringskultur.

Igjen ser vi tegn til det motsatte i fortellingene fra Oslo-elevene. Et sterkt vitnesbyrd om dette kommer fra Jenny, som vokste opp i et relativt velstående villaområde i Oslo hvor det ikke ligger noen videregående skoler med yrkesfaglige studieretninger. Da hun valgte helse- og oppvekstfag førte det til at hun måtte dra langt til den andre siden av byen. «Jeg måtte jo dra langt, eller lenger østover. Jeg var ikke så veldig kjent der. Det var da jeg gikk på [vgs. Oslo ytre øst] på [østkantsted] og borti der».

Skolene med yrkesfaglige studieretninger beskrives av både Jenny og Thomas som preget av den geografiske plasseringen de har. Thomas reflekterer over forskjellene på de to videregående skolene han har gått på – en på Østkanten og en i sentrum:

Thomas: [Øst-skolen] er en veldig fin skole på mange måter, men den har mye annerledes sånn alders-, nei fagsammensetning. Det er en ordentlig sånn østkantskole. Jeg har inntrykk av at elevene bare søker seg dit fra nærmiljøet. Type ting. Jeg vet ikke, det er en del skolelei ungdom der. Det man ville karakterisert som en innvandrerskole. Den type ting. [... Sentrum-skolen] er et sted med veldig høy grad – hvor elevene tar ansvar for egen hverdag. Det er jo også sånn at vennene dine henter deg opp og har du venner som er et godt eksempel for deg – så du har jo rett og slett tatt det og gjort et klasseskille der. Svake elever der, sterke elever der.

Skolen Thomas beskriver som en «østkantskole» kjennetegnes i hans fortelling av høy grad av elever med innvandrerbakgrunn, elever som «ikke tar ansvar for egen hverdag» og som er skolelei. Jenny forteller også at på «den skolen jeg tok yrkesfag var det for det meste ungdommer fra *det* området som tok yrkesfag» og at det var et «*helt* annet miljø enn hva jeg var vant til». De yrkesfaglige skolenes plassering i Oslo blir en materiell manifestasjon av de sosiale strukturene i byen, med store klasseskille mellom øst og vest i byen. Thomas' beskrivelse av skolene han har gått på, beskriver det han kaller et «klasseskille» som karakteriseres både ved kobling til utdanning («skolelei» og karaktersnitt), til innvandring og elevenes karaktertrekk («ansvarlig»). Slik utgjør de sosiale og strukturelle forskjellene mellom ulike deler av Oslo, kontekster for utdanningsvalg og yrkesaspirasjoner som skiller seg sterkt fra hverandre.

Jennys lokalmiljø av venner på Oslos vestkant var negative til yrkesfag. Forslaget om å velge helse- og oppvekstfag kom fra moren, for Jenny visste ikke at det fantes alternativer til studiespesialiserende. En av Jennys forklaringer på dette var at i «det miljøet jeg var oppvokst i var ikke det noe å tenke på eller noe jeg skulle gå på, eller de da». Før hun begynte på yrkesfag var det altså ingen som engang nevnte eller vurderte denne muligheten i hennes vennemiljø. Det vanskeligste var imidlertid hvordan hun måtte tåle negative reaksjoner etter at hun hadde valgt å begynne på helse- og oppvekstfag:

Jenny: Jeg husker jeg var på fest. Folk gikk på BI, folk studerte jus, folk studerte eiendomsmegling, det der ... høystatusyrker da. Så: «Ja, hva gjør du a? Lenge siden sist.» – «Ja, jeg har gått yrkesfag da» – «Å...» – (LER KORT) Da følte jeg meg skikkelig dum. Jeg hadde bare lyst til å si, lyve om

at jeg driver med noe annet. Jeg vil jo gjerne stå for det jeg gjør, og det beste er jo å være stolt av det man jobber med. All utdannelse er en bra utdannelse, men det er bare press om status som ødelegger. Så det var veldig krenkende. Det var ikke så veldig gøy. Har jo venner, gode venner nå i dag, som jeg er veldig gode venner med men som jeg fortsatt ikke skjønner hvorfor de på en måte sier «Å, så bra», men jeg ser jo på hele ansiktsuttrykket at, «Oi, herregud, så teit» liksom.

Eksempelet bidrar til å illustrere hvordan de økonomiske og utdanningsrelaterte forskjellene i Oslo ikke bare er strukturelle forskjeller, men også gir seg utslag i negative holdninger og åpenlys nedlatenhet fra ungdommer som har valgt annerledes. Slik bidrar kommunikasjonen mellom Jenny og hennes jevnaldrende på Oslo vestkant til å markere og opprettholde et hierarki av «gode» og «dårlige» utdanningsvalg, der de «dårlige» valgene fremstår som utenkelige blant ungdommene på Oslos vestkant. Motsatt bidrar kommunikasjonen mellom Stein og vennene hans, til at mulighetene i yrkesfagene forstås som mange og at framtidsutsiktene fremstår som lyse. Valget av yrkesfagene i Rogaland er, til forskjell fra i Oslo-vest, hverken eksotisk eller rangert under studiespesialiserende linjer i et verdihierarki. Tvert imot er det det valget de fleste i regionen tar. Det innebærer at valget om yrkesfag i Rogaland ikke trenger rettferdiggjøring, forklaring eller legitimering av ungdommene.

Spor av strukturelle og materielle forhold i erfaring og selvforståelse

Thiem (2009) etterlyste forskning på steders betydning for utdanning som gikk utover en konstatering av at stedet «gjør en forskjell» for unges forhold til utdanning. I det følgende skal vi ta denne oppfordringen på alvor ved å dykke dypere i spørsmålet om *hvordan* stedet former unges identiteter og utdanningsaspirasjoner. Som nevnt innledningsvis, er det erfaringsnivået i ungdommenes fortellinger som danner grunnlaget for analysen i denne delen.

Gjennom lokale praksiser – utdanningsvalg – preget av stor søkning til yrkesfaglige utdanningsprogram i Rogaland-konteksten, framstår som nevnt utdanningsvalget nærmest som et ikke-valg, da det er naturliggjort og trenger lite forklaring (Grytnes, 2011). Denne naturligjøringen av valget som stedets lokale praksiser bidrar til, har også feste i familiebakgrunn og klassetilhørighet. De fleste ungdommene hadde én eller to foreldre med faglært arbeid i industri eller håndverk. Det innebar at flere var kjent med denne type arbeid fra oppveksten, som Petter illustrerer, da han ble spurt om han trodde han fikk bruk for det han lærte på skolen senere: «Ja. For eksempel hvis du skal fikse noe hjemme. Faren min er sveiser, så hvis jeg skal ta med noe hjem, fikse noe på en bil, så vet jeg at jeg kan sveise». For Petter er hans identitet tett knyttet til denne vissheten om at han *kan* sveise – og at det er noe man driver med i hans familie.

Det at Rogaland-elevenes foreldre i hovedsak hadde faglært eller ufaglært arbeid, har bidratt til å forme deres syn på seg selv, og deres yrkesfaglige habitus gjennom sosialiseringprosesser (Colley, James, Diment, & Tedder, 2003). Nærheten mellom utdanningsvalget og familiebakgrunnen gir også trygghet på at valget er riktig og

verdsettes i familien, slik Stein i Rogaland forteller om faren: «Pappa har fortalt folk på jobb hvor jeg har fått plass, og de har sagt at det at jeg fikk den læreplassen der, det er som å vinne i Lotto. Det er en veldig attraktiv plass». Faren som med stolthet har fortalt om læreplassen til sine kollegaer, bidro til at Stein selv var stolt og glad over å lande læreplassen.

Den romlige og stedlige selvforståelsen kom også til uttrykk gjennom en form for «hjemmekjærhet» i Rogaland-elevenes fortellinger, som Ola, som begrunnet sitt utdanningsvalg med større muligheter for å få jobb i området han hadde vokst opp i, og som han ønsket å fortsette å bo i. For mange av ungdommene ville høyere utdanning bety at de måtte flytte. Andre var villige til å flytte (men ikke nødvendigvis veldig langt) for å kunne ta det utdanningsprogrammet de ønsket, da ikke alle skoler tilbyr alle program. Mads sier «Jeg ville helst gå TIP for det var der jeg hørte hjemme rett og slett»; hans hjemmekjærhet til utdanningsprogrammet er sterk, og viser hvordan sted og fag griper i hverandre.

Ungdommers utdanningsvalg handler i stor grad om å finne steder – geografisk eller sosialt – der de føler seg hjemme på denne måten som Rogaland-elevene beskriver. Hvordan arter dette seg i Oslo der industrien og byggebransjen i mindre grad fremstår som et slikt identifiserende sted? Fahad vokste opp i et område av preget av drabantbyens rekkehus- og lavblokkområder, og som ikke har noen historisk kapital av betydning for yrkesvalg. Han forteller om sine foreldre at faren har «jobbet seg opp» fra å «ta det han fikk» da han kom «med ingenting nesten» til Norge fra Pakistan, mens moren ikke har vært i arbeid. Hans nabolag bærer et «territorielt stigma» slik Monica Rosten med Loïc Wacquants' begrep beskriver det i sin studie av Groruddalen (Rosten, 2017; Wacquant & Howe, 2008). Selv beskriver Fahad seg som en av de rolige gutta i nabolaget.

Om enn lokalmiljøet ikke har en lang forhistorie, gir det likevel Fahad en klar identitet. Hans egen beskrivelse av seg og sine venner fra nabolaget, var at de var «ghettounger». Det er mange med flerkulturell bakgrunn, folk er litt mer nøye på pengebruken, men «alle har et mål i livet» sier han. Fahads plan er fagbrev elektro og deretter brannmann. Inspirasjonen til yrkesvalget kommer fra hans eget nabolag:

Fahad: Jeg ville bli brannmann og den dag i dag har jeg lyst til å bli brannmann. Jeg har alltid vært sånn – når politihelikopteret flyr over nabolaget mitt i [Oslo Syd], det skjer mye rart ikke sant, [...]. Vi har opplevd – når jeg ser politihelikopteret til vanlig så blir jeg sånn gira. At det kommer et politihelikopter. Samtidig tenker jeg det blir vanskelig fordi du får ikke drømmejobben med en gang, det er hard konkurranse.

Fahad mener at man både blir mentalt sterkere og «kanskje litt hardere» av å vokse opp på østkanten, enn når man har vokst opp på Frogner⁶. «Man blir vant liksom. Man blir *steinhard* liksom av å bo der». Når vi ber ham om å fortelle om bakgrunnen sin, forteller Fahad:

⁶ Intervjuet ble gjennomført i Forskningsinstituttet NOVAs lokaler da NOVA hadde adresse i Munthes gate ved Frognerparken på vestkanten i Oslo.

Fahad: Jeg føler jeg lærte ... hadde jeg vokst opp et annet sted hadde jeg vært en helt annen person. Men nå som jeg er vokst opp der så føler jeg at jeg har blitt mer smart av å bo der. Man er mer gatesmart, skjønner du? Jeg vet ikke hvordan jeg skal forklare det. Det er sånn, dagliglivet der. [...] jeg mener ikke den type tøff at man slåss mot alle, men sånn tøffere inni kroppen. Man tåler veldig [mye] mer. Skjønner du?

I Fahads historie er stedserfaringene som har gitt ham kvalitetene som han setter i direkte sammenheng med de egenskapene han trenger for å være håndverker, for å være lærling, jobbe i et hierarkisk miljø og bli brannmann. I fravær av konkret og direkte yrkesinspirasjon fra bedrifter, industri eller arbeidsplasser i nabolaget, eller fra familiemedlemmer, er det stedets «ghetto»-karakter som bidrar til Fahads yrkesaspirasjoner og også til hans yrkesidentitet som håndverker og aspirerende brannmann.

Denne identiteten kan ikke tenkes uten stedet, og i Fahads fortelling trekkes trådene direkte fra sted til yrke slik at de blir to sider av samme sak. Det er særlig en bevissthet knyttet til klasseforskjeller og etniske forskjeller som ligger til grunn for hans stedlige identitet, men samtidig er det en type maskulinitet som knyttes til oppvekststedet gjennom ord som «steinhard» og «tøff inni kroppen». Ved å fremheve fordelene ved disse egenskapene, oppgraderes samtidig Fahads stigmatiserte oppvekststed til en ressurs og en fordel i hans fremstilling.

Handlingsrom og mulighetsstrukturer

Analysen av elevenes fortellinger både fra Oslo og fra Rogaland har vist hvordan de analytiske nivåene; strukturelle forhold og materielle manifestasjoner, gir lokale praksiser og selvforståelser som på det ene stedet skaper og opprettholder den sterke fagopplæringskulturen, og på det andre stedet gjør at unge blir nødt til å finne nye veier til yrkesfaglige identiteter.

Det individuelle nivået, i avsnittet ovenfor tydeliggjort gjennom både Rogalands- og Oslo-ungdommenes romlige og stedlige selvforståelse, viser behovet for en lokalt situert forståelse av aspirasjoner. Stedets betydning for ungdommenes selvforståelse er vesentlig, da den skapes i interaksjon med omgivelsene og de unges signifikante andre, og vi forstår oss selv, slik vi forstår at andre oppfatter og vurderer våre handlinger. Dette innebærer at den sterke og positive fagopplæringskulturen i Rogaland-kontekstene bidrar til å skape positivitet og naturliggjøring rundt det yrkesfaglige utdanningsvalget. For Oslo-elevene Jenny, Fahad og Thomas var yrkesfagutdanningen ikke naturliggjort, men tydelig forbundet med karakteristika knyttet til østkanten og til en mer yrkesutdanningsnegativ skolekultur. Snarere enn å hente inspirasjon til yrkesvalget sitt fra lokalmiljøets arbeidsmarked og fagtradisjoner i det sosiale nettverket, forteller Jenny om negative reaksjoner, mens Fahad forteller om politihelikopteret som henger over nabolaget.

Globale endringsprosesser som de-industrialisering, globalisert arbeidsmarked, finanskrisen, og vekt på teoretisk og høyere utdanning, er mer eller mindre universelle,

men gir samtidig kraft til ulike endringsprosesser og lokale strukturelle forandringer i Oslo og Rogaland.

For å gripe individenes subjektive fortolkning av sine strukturelle handlingsbetingelser, benytter vi begrepet «handlingsrom» som kobler på den stedlige og lokale dimensjonen i vår forståelse av unges utdanningsaspirasjoner og yrkessosialisering. I begrepet handlingsrom legger vi det subjektivt oppfattede rommet som ungdommene opplever å ha når de skal orientere seg i «utdanningslandskapet» i det nærmiljøet de bor. Poenget er at handlingsrommet påvirker ungdommenes tenkning, handling, læring og utvikling. Ungdommenes subjektivt opplevde og erfarte handlingsrom påvirkes av strukturelle handlingsbetingelser, forventninger, normer og relasjoner som individene bevisst eller ubevisst forholder seg til og legger til grunn for sine handlinger. Handlingsrommet endrer seg dermed over tid, og konstitueres i ulike sosiale kontekster gjennom ungdommenes interaksjon og fortolkning. Dette subjektive nivået av sted og rom som er formet av individenes erfaringer, opplevelser og kunnskap, er deres fortolkning av de lokale handlingsbetingelsene som igjen bidrar til å forme deres utdanningshorisonter. Videre bidrar et fokus på handlingsrom til å sette ungdommene i førersetet i sine liv – deres intensjoner og meningsskapende arbeid i navigasjoner gjennom utdanningslandskapet, og hvilken utdanningshorisont som gjøres relevant for den enkelte (jf. Thompson et al., 2014).

Handlingsrommet eksisterer ikke i et vakuum, men er preget av den strukturelle konteksten på flere måter. Globale strømninger og materielle manifestasjoner av økonomi, handel og politikk må likevel gis en lokal fortolkning for å få betydning for unges hverdagsliv. Dermed ser vi at kulturelle, klasserelaterte og kjønnete forestillinger gjøres relevant i ungdommenes handlingsrom på lokale måter. Dette utgjør dermed også en sentral del av den strukturelle konteksten, og gjennomsyrrer stedet og handlingsrommet på måter som bidrar til at det tas for gitt. Det naturaliserte valget av yrkesfag i tettstedet i Rogaland er et eksempel på dette, og det naturaliserte valget av studiespesialisering på Oslo vest likeså.

Referanser

- Baker, D. P. (2011). The Future of the Schooled Society: The Transforming Culture of Education in Postindustrial Society. I M. T. Hallinan (Red.), *Frontiers in Sociology of Education* (Vol. 1, pp. 11-34): Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-007-1576-9_2.
- Bakken, A. (2018). *Ung i Oslo 2018* (NOVA rapport 6/18). Oslo: NOVA, OsloMet.
- Ball, S. J., Maguire, M., & Macrae, S. (2000). *Choice, Pathways and Transitions Post-16. New Youth, New Economies in the Global City*. London: Routledge.
- Berg, N. G. (2007). Social and cultural geography in Norway: from welfare to difference, identity and power: Country report. *Social & Cultural Geography*, 8(2), 303-330. <https://doi.org/10.1080/14649360701360246>.
- Brekke, I., Røed, M., & Schøne, P. (2013). Påvirker innvandring investeringen i utdanning? *Søkelys på arbeidslivet*, 30(3), 169-188.
- Colley, H., James, D., Diment, K., & Tedder, M. (2003). Learning as becoming in vocational education and training: class, gender and the role of vocational habitus. *Journal of Vocational Education & Training*, 55(4), 471-498. <https://doi.org/10.1080/13636820300200240>.

- Evans, C. (2016). Moving away or staying local: the role of locality in young people's 'spatial horizons' and career aspirations. *Journal of Youth Studies*, 19(4), 501-516. <https://doi.org/10.1080/13676261.2015.1083955>.
- Evans, C. (2017). Framing young people's educational transitions: the role of local and contemporary economic contexts. *British Journal of Sociology of Education*, 38(5), 656-670. <https://doi.org/10.1080/01425692.2016.1150154>.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative inquiry*, 12(2), 219-245. <https://doi.org/10.1177/1077800405284363>.
- Fosso, E. J. (2004). Unges flytting – et spørsmål om identitet og myter om marginale og sentrale steder? I N. G. Berg, B. Dale, H. K. Lysgård, & A. Løfgren (Red.), *Mennesker, steder og regionale endringer* (pp. 119-135). Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Furlong, A., & Cartmel, F. (2007). *Young people and social change : new perspectives* (2nd ed.). Maidenhead: Open University Press.
- Grytnes, R. (2011). Making the right choice! Inquiries into the reasoning behind young people's decisions about education. *YOUNG*, 19(3), 333-351. <https://doi.org/10.1177/110330881101900305>.
- Haakestad, H., & Friberg, J. H. (2017). Deskilling revisited: Labour migration, neo-Taylorism and the degradation of craftwork in the Norwegian construction industry. *Economic and Industrial Democracy*, 1-22. <https://doi.org/10.1177/0143831X17735671>.
- Hansen, J. C. (2004). Ungdoms forhold til sted: Er Rjukan et blivende sted? I N. G. Berg, B. Dale, H. K. Lysgård, & A. Løfgren (Red.), *Mennesker, steder og regionale endringer* (pp. 102-118). Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Hodkinson, P., & Sparkes, A. C. (1997). Careership: A Sociological Theory of Career Decision Making. *British Journal of Sociology of Education*, 18(1), 29-44. <https://doi.org/10.1080/0142569970180102>.
- Høst, H. (Red.) (2015). *Kvalitet i fag- og yrkesopplæringen. Sluttrapport* (NIFU rapport 14/2015). Oslo: NIFU.
- Kindt, M., & Hegna, K. (2017). Innvandrerdriv og klasseposisjon blant yrkesfagelever og elitestudenter – om innvandrerungdoms valg av høyere utdanning. I J. Ljunggren (Red.), *Oslo – ulikhetenes by* (pp. 275-291). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Kintrea, K., St Clair, R., & Houston, M. (2015). Shaped by place? Young people's aspirations in disadvantaged neighbourhoods. *Journal of Youth Studies*, 18(5), 666-684. <https://doi.org/10.1080/13676261.2014.992315>.
- Lefebvre, H., & Nicholson-Smith, D. (1991). *The production of space* (Vol. 142). Oxford: Oxford Blackwell.
- Ljunggren, J. (2017). Oslo og sosial ulikhet. I J. Ljunggren (Red.) (2017). *Oslo – ulikhetenes by* (pp. 11-28). Oslo: Cappelen Damm.
- Massey, D. (2013). *Space, place and gender*. Hoboken: John Wiley & Sons.
- Olsen, O. J., Reegård, K., Seland, I., & Skålholt, A. (2015). Læringsmiljø og gjennomføring. I H. Høst (Red.), *Kvalitet i fag- og yrkesopplæringen: Sluttrapport* (pp. 83-144). NIFU rapport 14/2015. Oslo/Bergen: NIFU/Fafo/UiB/HiOA.
- Oslo kommune. (2017). Næringsliv, sysselsetting og pendling. Hentet fra <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/statistikk/boliger-byggevirksomhet-arbeids-og-naringsliv/naringsliv-sysselsetting-og-pendling/>.
- Paulgaard, G. (2002). Local identities in a 'globalised world'. *YOUNG*, 10(3-4), 95-107. <https://doi.org/10.1177/110330880201000307>.
- Paulgaard, G. (2008). Re-centring periphery: negotiating identities in time and space. I J. O. Bærenholdt & B. Granås (Red.) (2008). *Mobility and Place: Enacting Northern European Peripheries* (pp. 49-60). Aldershot: Ashgate.
- Roberts, K. (1968). Entry into employment: An approach towards a general theory. *Sociological Review*, 16(2), 168-184. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1968.tb02570.x>.
- Rogaland fylkeskommune. (2019). Andel elever (Vg1) på yrkesfaglig utdanning. Hentet fra <https://www.rogalandstatistikk.no/statistikk/b554221d-1af2-4167-a58f-df18f583339b>.
- Rosten, M. G. (2017). Territoriell stigmatisering og gutter som «leker getto» i Groruddalen. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1(1), 53-70. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-01-04>.
- SSB. (2018a). Befolkningens utdanningsnivå. Fylkestall. Hentet fra <https://www.ssb.no/utniv>.
- SSB. (2018b). KOSTRA nøkkeltall. Videregående opplæring. Hentet fra <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra/rogaland/videregaende-opplaering>.

- Thiem, C. H. (2009). Thinking through education: the geographies of contemporary educational restructuring. *Progress in Human Geography*, 33(2), 154-173.
<https://doi.org/10.1177/0309132508093475>.
- Thompson, R., Russell, L., & Simmons, R. (2014). Space, place and social exclusion: an ethnographic study of young people outside education and employment. *Journal of Youth Studies*, 17(1), 63-78.
<https://doi.org/10.1080/13676261.2013.793793>.
- Utdanningsdirektoratet. (2017). Søkertall videregående opplæring for skoleåret 2016-2017. Hentet fra <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/statistikk/sokere-til-vgo/sokere-til-vgo-2016---notat.pdf>.
- Vogt, K. C. (2013). *Approaches to work and education over the life course. A two-cohort study of men skilled in male-dominated manual occupations in Norway* (PhD thesis). University of Bergen, Bergen.
- Wacquant, L., & Howe, J. (2008). *Urban outcasts: A comparative sociology of advanced marginality*. Cambridge: Polity Press.